

INSTITUT
PRO POLITIKU
A SPOLEČNOST

Vývoj bezpečnostní situace na Blízkém východě

POLICY PAPER / DUBEN 2021

JAN HAVLÍČEK

WWW.POLITIKASPOLECNOST.CZ

OFFICE@POLITIKASPOLECNOST.CZ

Shrnutí

- Většině zpráv přicházejících z Blízkého východu v posledních dvou týdnech vévodilo zaseknutí obří kontejnerové lodi Ever Given v Suezském kanálu.
- Došlo k uzavření obchodní dohody mezi Íránem a Čínou, tedy zemí, které čelí americkým sankcím. Dohoda vznikla v kontextu pokračující stagnace rozhovorů o návratu USA k „Íránské jaderné dohodě“ (JCPOA).
- Americké tajné služby v odtajněné zprávě potvrdily, že operaci na zabití novináře a kritika saúdského režimu Džamála Chášukdžího schválil přímo korunní princ Muhammad bin Salmán.
- Vládce Saúdské Arábie je pod tlakem i kvůli neustávajícímu konfliktu v Jemenu, kterého se království již sedmým rokem účastní.
- Tento rok to bude přesně 20 let od propuknutí celosvětové války proti terorismu. Ani po 20 letech globálních protiteroristických snah není al-Ká'ida na kolenou a nebezpečí představuje mimo jiné v Jemenu, Sýrii či Afghánistánu.
- Izrael se bude snažit pokračovat v normalizaci vztahů s muslimskými zeměmi, jako se mu to podařilo za Trumpovy administrativy. Nebude velkým překvapením, bude-li mezi dalšími státy normalizujícími vztahy s Izraelem i Saúdská Arábie.

Vývoj bezpečnostní situace na Blízkém východě

Policy Paper – Jan Havlíček, duben 2021

Většině zpráv přicházejících z Blízkého východu v posledních dvou týdnech vévodilo zaseknutí obří kontejnerové lodi Ever Given v Suezském kanálu. Suezským kanálem patřícím Egyptu, spojujícím Rudé moře se Středozemním, proudí až 12 procent veškerého světového obchodu („Suez Canal traffic jam caused by stuck ship Ever Given cleared“, 2021). Není tak divu, že jeho dočasné zablokování přitáhlo takřka veškerou mediální pozornost posledních dní. Pozornost byla odvrácena mimo jiné od uzavření nové obchodní dohody mezi Íránem a Čínou, tedy zemí, které čelí americkým sankcím. Dohoda vznikla v kontextu pokračující stagnace rozhovorů o návratu Spojených států k dohodě Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA), známé také jako „Íránská jaderná dohoda“.

K zajímavému vývoji událostí došlo i na straně hlavního íránského rivala – Saúdské Arábie. V dlouho očekávané zprávě amerických tajných služeb vyšlo najevo, že operaci na zabití novináře a kritika saúdského režimu Džamála Chášukdzího schválil přímo korunní princ Muhammad bin Salmán. Jde tak o pravděpodobně zatím nejvážnější potvrzení toho, z čeho byl princ od října 2018 podezříván. Bin Salmán je pod tlakem i kvůli neustávajícímu konfliktu v Jemenu, kterého se Saúdská Arábie již sedmým rokem účastní. Policy paper se věnuje také otázce aktuálního působení al-Ká'idy. Tento rok to bude přesně 20 let od propuknutí celosvětové války proti terorismu, 20 let od útoku 11. září 2001. V závěrečné části paper hodnotí, jaké nebezpečí aktuálně představují blízkovýchodní odnože al-Ká'idy.

JCPOA a íránské sblížení s Čínou

K takřka žádnému posunu od nástupu nového amerického prezidenta nedošlo ve věci tzv. Íránské jaderné dohody, známé pod zkratkou JCPOA (Joint Comprehensive Plan of Action). Právě návrat Spojených států k JCPOA si světová veřejnost slibovala od nástupu Joea Bidena do úřadu. To se však zatím nestalo, jelikož si obě strany – Írán i Spojené státy – kladou úvodní podmínky. Írán požaduje, aby Američané nejprve v kompletním rozsahu zrušili uvalené sankce, a to včetně těch, které na Írán dodatečně uvalil Donald Trump. Dle íránského duchovního vůdce, ajatolláha Alího Chameneiho, by po zrušení sankcí následovala „verifikace“ ze strany Íránu a okamžité zahájení snižování obohacování uranu. Podobně se vyjádřil i íránský prezident Hassan Rúhání (Motamedi, 2021). Tento postup se však nelíbí Američanům, kteří odsouhlasí zrušení sankcí až jako reakci na snížení obohacování uranu. Dokud jedna ze stran neustoupí, těžko dojde ve věci k posunu.

Patová situace mezi Íránem a Západem napomáhá dalším hráčům. Dlouhodobým partnerem Íránu je Čína, která stejně jako Írán čelí americkým sankcím. Na pozadí sporů o JCPOA tak došlo k poměrně nenápadnému, avšak přesto významnému uzavření dohody mezi oběma zeměmi. 27. března ministři zahraničí Íránu a Číny podepsali 25letou dohodu o spolupráci, zahrnující zejména oblasti obchodu, energetiky, výstavby infrastruktury a vojenství. Dohoda byla připravována již od roku 2016, kdy Írán navštívil čínský prezident Si Ťin-pching. Čína by měla po dobu trvání dohody v Íránu investovat až 400 miliard dolarů, výměnou za stabilní a podstatně zlevněné dodávky íránské ropy (Hincks, 2020). Pracovní verze dohody byla podepsána již minulý rok v Pekingu. Dohoda zahrnuje i účast Íránu v iniciativě One Belt One Road (Jalili, 2017).

Otázkou zůstává, zda není pro Írán strategicky příliš riskantní přiklánět se v takovémto měřítku k Číně. Jak se v minulosti ukázalo v případě jiných zemí v Asii či Africe, čínské investice zdaleka nejsou tak výhodné, jak se na první pohled může zdát. Podporovatelé dohody

naopak poznamenávají, že vzhledem k zintenzivňujícím se projevům nepřátelství ze strany Západu už Íránu moc možností nezbývá a na obchodu s Čínou může jen vydělat (Motamedi, 2021).

Konflikt v Jemenu neustává

Jemenská krize se prohlubuje. Ohledně konfliktu v Jemenu bohužel nelze informovat pozitivně, jelikož situace se ani po šesti letech nelepší. Jiskra naděje by mohla přijít s nástupem nové americké administrativy prezidenta Bidena, zatím však pokračuje eskalace násilí. Číslo o počtu mrtvých, které konflikt přímo či nepřímo způsobil, se různí. Agentury OSN odhadují, že zemřelo již více než 230 000 lidí („UN humanitarian office puts Yemen was dead at 233,000, mostly from indirect causes“, 2020). Desítky tisíc dětí zemřely v důsledku vyhladovění či nemocí. 13,5 milionu osob, což je přibližně polovina jemenské populace, má problémy sehnat potravu a zajistit si obživu. Do konce října se navíc očekává, že se toto číslo v důsledku nedostatku finanční podpory zvýší o další 3 miliony. OSN odhaduje, že životy až 400 000 dětí jsou aktuálně ohroženy vyhladověním (Almosawa & Hubbard, 2021).

Jak se k této situaci staví účastníci konfliktu? Náznak zlepšení lze pozorovat na straně USA, které po nástupu Bidenovy administrativy ukončily podporu Saúdské Arábii. Američané přestali Saúdům dodávat zbraně, ale také zpravodajské informace a logistickou podporu. O podobný krok se americký Kongres pokusil už v roce 2019, tehdejší prezident však opatření vetoval. Saúdská Arábie sice koncem měsíce navrhla Húthíjům příměří, ti ho však odmítli, jelikož Saúdové do nabídky údajně nezahrnuli žádné z Húthíjských předchozích požadavků.

Saúdové navrhli dva ústupky. Prvním bylo umožnění zprovoznění mezinárodního letiště v hlavním městě San‘á, jenž je pod kontrolou húthíjských rebelů („Yemen Crisis: Why is there a war?“, 2020). Letiště je mimo běžný komerční provoz již od roku 2015. Druhou nabídkou ze strany Saúdů bylo sdílení příjmů generovaných v klíčovém přístavu Hudajdá, jenž je de-iure pod správou OSN. Hudajdá je čtvrté největší jemenské město a klíčový přístav, kterým do země proudí většina humanitární a potravinové pomoci, ale také nafta a ropné produkty generující zisk. O tento zisk se dle saúdského návrhu měli Húthíjové podělit s centrální jemenskou vládou. Obě nabídky však byly rebely smeteny ze stolu.

Húthíjové požadují ukončení saúdské námořní a vzdušné blokády, stejně jako bezpodmínečné znovuotevření přístavu Hudajdá a letiště San‘á. Ukončení blokády se však zdá být nepravděpodobné, jelikož Húthíjům by se usnadnil přístup k íránským zbraním a balistickým střelám. K poslednímu útoku těmito střelami na Saúdskou Arábii došlo 25. března, v den 6. výročí zahájení saúdské vojenské intervence do Jemenu. Cílem střel a dronů nesoucích výbušniny byla vojenská základna Krále Abdulazíze ve městě Dammám, další vojenská zařízení v provinciích Nadžrán a Asír, a také ropné terminály saúdské společnosti Aramco („Houthi launch attacks on Saudi oil facilities, military sites“, 2021). Saúdové v reakci na útoky slíbili odvetu, a jemenský konflikt tak zatím stále nebere konce.

Korunní princ pod tlakem a saúdské sbližování s Izraelem

Americké tajné služby potvrdily něco, o čem se již dlouho spekulovalo jako o velmi pravděpodobném. Saúdskoarabský korunní princ Muhammad bin Salmán schválil operaci s cílem zajmout či zabít novináře a kritika režimu Džamála Chášukdžího. Novinář byl brutálně zavražděn na saúdskoarabském konzulátu v Istanbulu v roce 2018. Jeho tělo bylo rozřezáno a patrně rozpuštěno v kyselině, jelikož ostatky se nikdy nepodařilo najít. Odtajněná zpráva potvrzující Salmánovo požehnání operaci by mohla mít dalekosáhlé následky pro americko-saúdské vztahy. Korunní princ přišel o svého blízkého spojence – Donalda Trumpa,

kteřý mu po dobu své vlády poskytoval krytí prakticky všeho, co princ provedl. Zpráva přichází společně s novým přístupem Joea Bidena k Saúdské Arábii. Ten již avizoval, že bude k režimu v Rijádu přísnější, a jako důkaz zastavil dodávky zbraní Saúdům pro konflikt v Jemenu. Húthijští rebelové tohoto kroku rychle dokázali využít a postoupit vpřed na několika bitevních frontách.

Odklon Ameriky a Evropy od režimu v Rijádu bude mít za následek snahu Saúdů o diverzifikaci strategických partnerů. Dá se očekávat sbližování s Ruskem a Čínou. Není tajemstvím, že se Bin Salmán těší dobrému přátelství s Vladimírem Putinem. Lze však pozorovat i jasné signály plánovaného zlepšování vztahů s mnohaletým rivalem – Izraelem. Minulý týden (2. 4.) prohlásil saúdskoarabský ministr zahraničí Fajsal bin Farhán as-Saúd, že normalizace vztahů s Izraelem by přinesla obrovské benefity pro celý (blízkovýchodní) region („Saudi FM says ties with Israel will benefit region“, 2021). Ačkoliv as-Saúd hned dodal, že vše záleží na posunu v izraelsko-palestinských mírových rozhovorech, je zřejmé, že podobná prohlášení mají za cíl postupně připravit půdu pro skutečnou normalizaci vztahů. K té již došlo mezi Izraelem a Spojenými arabskými emiráty, Bahrajnem a Marokem, a k avizování normalizace došlo i mezi Izraelem a Súdánem. Bývalý prezident Trump mnohokrát predestíral, že se připojí i další muslimské země a jednou z nich by mohla být právě Saúdská Arábie (Hernandez, 2020).

Média již v minulosti hojně spekulovala o tajných setkáních a de-facto neformálním navázání vztahů mezi oběma zeměmi. Jedna ze spekulací, rázně popřena Rijádem, avšak potvrzená izraelskými zdroji, informovala o setkání Muhammada bin Salmána s izraelským předsedou vlády Benjaminem Netanjahuem v severosaúdsském městě Neom v listopadu minulého roku (Holmes, 2020). Izrael a Saúdská Arábie mají mnoho společného. Především jde o společného nepřítele a regionálního rivala Írán. Saúdská Arábie je do značné míry v íránském obležení, jelikož na Írán napojené milice a frakce působí v Jemenu, Iráku i Sýrii. Obě země jsou rovněž blízkými spojenci USA a dalších západních zemí. Pro Saúdskou Arábii však bude normalizace vztahů mnohem větší oříšek než pro státy jako Bahrajn či Súdán. Saúdská Arábie je totiž hostitelem nejsvatějších míst islámu – Mekky a Medíny („Saudi FM on Israel“, 2021). Normalizace bude velkou částí muslimského světa vnímána jako zrada Palestinců, jejichž situace v područí Izraele se nijak nelepší, ba spíše zhoršuje. Saúdská Arábie tak musí předem počítat s nesouhlasnými projevy ze strany radikálních kruhů nejen v zahraničí, ale i na domácí scéně.

20 let boje proti al-Ká'idě

Tento rok to bude přesně 20 let od propuknutí globální války proti terorismu. Mělo by docházet k bilancování, jak byla tato válka úspěšná či neúspěšná. Objektivně řečeno, ani po 20 letech globálních protiteroristických snah není al-Ká'ida na kolenou. V některých regionech naopak prosperuje. Jelikož se tento paper zabývá primárně širším regionem Blízkého východu, bude vhodné začít s hodnocením al-Ká'idy právě zde. Po 11. září měla al-Ká'ida vždy své centrum na pomezí dvou zemí – Afghánistánu a Pákistánu. V Pákistánu došlo 2. května roku 2011 k zabití jejího vůdce, dodnes v teroristických kruzích nazývaného jako „šejch Usáma“, Usámy bin Ládina. Velení se ujal typicky necharismatický Ajmán az-Zawáhíri, jehož aktuální místo pobytu není známé. Stejně tak spekulativní je i jeho reálný vliv na každodenní činnost teroristické sítě. Z toho důvodu lze dnes již těžko hovořit o reálné hrozbě, kterou by centrální velení al-Ká'idy představovalo. Řada jejích velitelů (včetně např. Hamzy bin Ládina – syna Usámy bin Ládina) byla zabita. V listopadu minulého roku došlo k zabití dvojky al-Ká'idy – Abú Muhammada al-Masrího. Masrí byl zastřelen v ulicích Teheránu a spekuluje se, že operaci provedli izraelští agenti (Goldman, 2020).

Přestože necharismatický Zawáhirí zůstává pravděpodobně stále naživu, nelze již hovořit o reálné síle centrálního velení al-Ká'idy. Kromě zabitých vůdců má na tomto faktu svůj podíl i vzestup a pád tzv. Islámského státu, jenž zejména v letech 2014 a 2015 vytlačil z regionu svého rivala al-Ká'idu. Zawáhirí však neudělal stejnou chybu jako vůdci ISISu – nesnažil se založit vlastní stát. Jak bylo patrné z dalších zveřejněných dokumentů al-Ká'idy (Forbes, 2018), organizace se ani jinde ve světě nesnažila o zbrklé založení islámského státu. Její vůdci naopak trvali na tom, aby striktní verze islámského práva Šari'a byla v ovládaných oblastech zaváděna postupně, a nikoliv zbrkle po vzoru Islámského státu v Sýrii a Iráku. V tomto nelze Zawáhirimu upřít úspěch. Nejen, že se na rozdíl od ISISu al-Ká'ida globálně udržela, v mnoha regionech dokonce konstantně nabírá na síle. Jde mimo jiné o Somálsko či oblast Sahelu.

Abychom se však drželi Blízkého východu, soustředme se na tři klíčové lokality působení al-Ká'idy nebo některé z jejích odnoží: Jemen, Afghánistán a Sýrii. Jemenská pobočka, oficiálně nazývaná al-Qaeda in the Arabian Peninsula (AQAP), neboli al-Ká'ida na Arabském poloostrově, je dlouhodobě jednou z nejsilnějších odnoží al-Ká'idy. I ta už má však svá nejlepší léta za sebou. Dříve na ní bylo nahlíženo jako na nejsilnější odnož al-Ká'idy. Vznikla v roce 2009 spojením saúdské a jemenské pobočky, a v nestabilním Jemenu okamžitě nabrala na síle. Hned následující rok se jí s pomocí lokálních kmenů podařilo naverbovat stovky bojovníků, přilákat zahraniční džihádisty a zosnovat stovky smrtících útoků. Skupina se patrně nejvíce „proslavila“ neúspěšnými, avšak sofistikovanými pokusy o bombové útoky na dopravní letadla („Al-Qaeda Yemen plane bomb plot foiled by insider“, 2012). Průkopníkem byla také v propagandistické činnosti, když po dobu několika let vydávala vlastní propagandistický časopis Inspire (Reed & Ingram, 2017).

Aktuální situace v Jemenu umožňuje al-Ká'idě na Arabském poloostrově přeskupit se a zregenerovat. Za příklad lze uvést boje o město Marib, které svádí hnutí Húthíjové s jednotkami mezinárodně uznávané jemenské vlády. Boje vytvářejí bezpečnostní vakuum a zaměstnávají dvě hlavní válčící strany, což poskytuje AQAP prostor pro plánování, výcvik bojovníků, budování vztahů s lokálními komunitami, a shánění financí. AQAP je tak stále schopna bezpečně operovat v centrálním a jižním Jemenu. Jeden z místních kmenových vůdců dokonce vypověděl, že členové AQAP se připojili ke koalici proti Húthíjům, za což jsou placeni, a organizace tím finančně profituje (Al-Haidari, 2021).

Al-Ká'idu zřejmě čekají lepší časy i v Afghánistánu, respektive v Pákistánu. Po zdlouhavých vyjednáváních s extremistickým hnutím Tálibán zahájily Spojené státy stahování svých vojáků ze země. Ke kompletnímu stažení má dle původních plánů dojít 1. května, prezident Biden však tuto možnost prakticky vyloučil a naznačil, že Američané odejdou do konce roku. Spekuluje se, že Tálibán této situace využije a zaútočí na hlavní město Kábul. Součástí dohody bylo příslibení ze strany Tálibánu, že nebude poskytovat zázemí a útočiště teroristickým skupinám, včetně al-Ká'idy. Faktickou realizaci tohoto příslibu si je však extrémně těžké představit. Američané v Afghánistánu prohráli a nezbyvá jim nic jiného než se ze země postupně stáhnout. Americká veřejnost je dalekou válkou již unavená. Tálibán to ví, nabírá na síle, zmocňuje se dalších teritorií, a je v mnohem lepší vyjednávací pozici. Představa, že al-Ká'idě nebude v Afghánistánu po odchodu spojeneckých jednotek umožněna činnost, je naivní.

Al-Ká'ida je aktivní ještě v Sýrii, kde působí prostřednictvím odnože známé jako Hurrás ad-Dín neboli Strážci náboženství. Skupina vznikla počátkem roku 2018 odtržením od regionálního hegemonu a další islamistické skupiny – Haját Tahrír aš-Šám (HTS) neboli Organizace pro osvobození Levanty. Historie druhé jmenované je poměrně komplikovaná a zasloužila by samostatnou studii. Dá se však říct, že s al-Ká'idou byla i tato organizace v minulosti úzce spojována. Hurrás ad-Dín je aktuálně považována za syrskou odnož al-Ká'idy

a za radikálnější alternativu k HTS. Jejím centrem je provincie Idlib na severozápadě Sýrie. V posledních měsících se pokouší rozšířit své působení i do dalších regionů, což demonstrovala např. útokem na ruskou základnu Tal as-Saman ležící severně od města Rakka („Raqqa is Being Slaughtered Silently“, 2021). Hurrás ad-Dín se při svých útocích bude zaměřovat primárně na spojence syrského režimu, tedy na Rusko, syrskou armádu, kurdské jednotky, a pravděpodobně i na iránské milice (Al-Khateb, 2021).

V posledních týdnech se rovněž zintenzivňuje rivalita mezi Haját Tahrír aš-Šám a Hurrás ad-Dín. HTS zahájila v únoru sérii zatýkání, zaměřenou na prominentní členy Hurrás ad-Dín. Jde o součást dlouhodobějších snah HTS o oslabení odnože al-Ká'idy, jelikož HTS má tendenci profilovat se spíše jako umírněnější islamistická strana. Velitel HTS, Abú Muhammad al-Džulání, dokonce nedávno poskytl rozhovor korespondentovi stanice PBS Martinu Smithovi (Boghani, 2021). Snažil se v něm přesvědčit veřejnost, že jeho skupina nepředstavuje žádnou hrozbu pro Spojené státy ani Evropu, a že by jeho samotného USA měly vyškrtnout ze seznamu globálních teroristů. Dodal, že region kolem Idlibu, který HTS ovládá, nebude sloužit jako útočiště džihádistů (tamtéž). V rozhovoru se rovněž distancoval od al-Ká'idy, čímž si lze vysvětlit jeho aktuální postup proti Hurrás ad-Dín. I když je HTS momentálně dominantní silou v Idlibu, odnož al-Ká'idy by výhledově mohla posílit. Představuje totiž radikálnější formu džihádismu, od které se HTS postupně odvrací. Zklamání jedinci z HTS by se tak k Hurrás ad-Dín mohli začít časem přidávat (Al-Khateb, 2021).

Závěr

Na Blízkém východě bude v následujících týdnech a měsících zajímavé sledovat, zda dospějí USA a Írán k dohodě o JCPOA. Nebudou to snadná vyjednávání, jelikož ani jedna ze stran nechce ustoupit jako první. Návrat Spojených států k JCPOA by však znamenal zásadní krok ke snížení napětí v regionu a ulevil by jak Íráncům, tak i západnímu světu. Konflikt v Jemenu bude v omezené formě pokračovat, na což nejvíce doplatí jemenští civilisté. Profitovat na konfliktu bude místní odnož al-Ká'idy, které bude usnadněno působení v bezpečnostním vakuu vytvořeném boji mezi Húthíji a jemenskou centrální vládou podporovanou Saúdskou Arábií. Na Saúdskou Arábii a jejího korunního prince bude po nástupu nové americké administrativy zvyšován tlak, což by konflikt v Jemenu přeci jen mohlo pomoci ukončit. Otázkou zůstává, jak dopadnou těsné volby v Izraeli, a jak výsledky těchto voleb ovlivní mírová jednání mezi Izraelem a Palestinci. Izrael se bude snažit pokračovat v normalizaci vztahů s muslimskými zeměmi, jako se mu to podařilo s podporou Trumpovy administrativy. Nebude velkým překvapením, bude-li mezi dalšími státy normalizujícími vztahy s Izraelem i Saúdská Arábie.

JAN HAVLÍČEK

Analytik

Jan Havlíček je absolventem Institutu mezinárodních studií Middlebury v Monterey v Kalifornii, kde získal magisterský titul v oboru věnovanému neproliferaci zbraní a terorismu. Jeho hlavním zaměřením jsou oblasti radikalizace a rekrutování teroristů, islámský extremismus, terorismus v Africe a na Blízkém východě a používání prediktivních metod pro vyhodnocování hrozeb. Po svých studiích získal zkušenosti v oblastech odzbrojení a boje proti terorismu, pracoval na projektech Centra proti terorismu a extremismu (CTEC) v Kalifornii a také na projektech Úřadu OSN pro otázky odzbrojení (UNODA) v New Yorku.

Literatura a zdroje

- Al-Haidari, F. (2021). Yemen's Al-Qaeda regenerates amid battle for the north. The Jakarta Post. Dostupné z: <https://www.thejakartapost.com/news/2021/03/16/yemens-al-qaeda-regenerates-amid-battle-for-the-north.html>.
- Al-Khateb, K. (2021). Hayat Tahrir al-Sham intensifies campaign against al-Qaeda affiliate in Idlib. Al Monitor. Dostupné z: <https://www.al-monitor.com/originals/2021/02/syria-idlib-hayat-tahrir-al-sham-al-qaeda-arrest-weaken.html>.
- Al-Khateb, K. (2021). Is Al-Qaeda affiliate expanding attacks beyond Syrian town of Idlib? Al Monitor. Dostupné z: <https://www.al-monitor.com/originals/2021/01/syria-hurras-al-din-idlib-raqqa-attack-islamic-state.html>.
- Almosawa, S. & Hubbard, B. (2021). Famine Stalks Yemen, as War Drags On and Foreign Aid Wanes. Nytimes.com. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2021/03/31/world/middleeast/yemen-famine-war.html>.
- Al-Qaeda Yemen plane bomb plot foiled by 'insider'. BBC News. (2012). Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-17994493>.
- Boghani, P. (2021). Syrian Militant and Former Al Qaeda Leader Seeks Wider Acceptance in First Interview With U.S. Journalist. PBS Frontline. Dostupné z: <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/abu-mohammad-al-jolani-interview-hayat-tahrir-al-sham-syria-al-qaeda/>.
- Forbes, J. (2018). Revisiting the Mali al-Qa`ida Playbook: How the Group is Advancing on its Goals in the Sahel. Combating Terrorism Center at West Point. Dostupné z: <https://ctc.usma.edu/revisiting-mali-al-qaeda-playbook-group-advancing-goals-sahel/>.
- Goldman, A. (2020). Al Qaeda's No. 2, Accused in U.S. Embassy Attacks, Was Killed in Iran. Nytimes.com. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2020/11/13/world/middleeast/al-masri-abdullah-qaeda-dead.html>.
- Hernandez, M. (2020). Trump believes Saudi Arabia will normalize Israeli ties. Aa.com.tr. Dostupné z: <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/trump-believes-saudi-arabia-will-normalize-israeli-ties/1974715>.
- Hincks, J. (2020). What China's New Deal with Iran Says About Its Ambitions in the Region. Time. Dostupné z: <https://time.com/5872771/china-iran-deal/>.
- Holmes, O. (2020). Netanyahu holds secret meeting with Saudi crown prince. the Guardian. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2020/nov/23/benjamin-netanyahu-secret-meeting-saudi-crown-prince-mohammed-bin-salman>.
- Houthis launch attacks on Saudi oil facilities, military sites. Aljazeera.com. (2021). Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2021/3/26/houthis-say-launched-attacks-on-saudi-arabian-oil-military-sites>.
- Jalili, S. (2017). Iran, China Team Up on New Silk Road Project. Financial Tribune. Dostupné z: <https://financialtribune.com/articles/domestic-economy/66450/iran-china-team-up-on-new-silk-road-project>.
- Motamedi, M. (2021). Iran and China sign 25-year cooperation agreement. Aljazeera.com. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2021/3/27/iran-and-china-sign-25-year-cooperation-agreement-in-tehran>.

Motamedi, M. (2021). Iran says 'no step-by-step plan' for lifting US sanctions. Aljazeera.com. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2021/4/3/iran-says-no-step-by-step-plan-for-lifting-us-sanctions>.

Raqqa is Being Slaughtered Silently. Facebook.com. (2021). Dostupné z: <https://www.facebook.com/Raqqa.SI/posts/3938901906121031>.

Reed, A. & Ingram, H. (2017). Exploring the Role of Instructional Material in AQAP's Inspire and ISIS' Rumiya. ICCT. Dostupné z: <https://icct.nl/publication/exploring-the-role-of-instructional-material-in-aqaps-inspire-and-isis-rumiya/>.

Saudi FM on Israel. Dawn.com. (2021). Dostupné z: <https://www.dawn.com/news/1616512/saudi-fm-on-israel>.

Saudi FM says ties with Israel will benefit region. Dawn.com. (2021). Dostupné z: <https://www.dawn.com/news/1616111/saudi-fm-says-ties-with-israel-will-benefit-region>.

Suez Canal traffic jam caused by stuck ship Ever Given 'cleared'. BBC News. (2021). Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-56625680>.

UN humanitarian office puts Yemen war dead at 233,000, mostly from 'indirect causes'. UN News. (2020). Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2020/12/1078972>.

Yemen crisis: Why is there a war? BBC News. (2020). Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-29319423>.